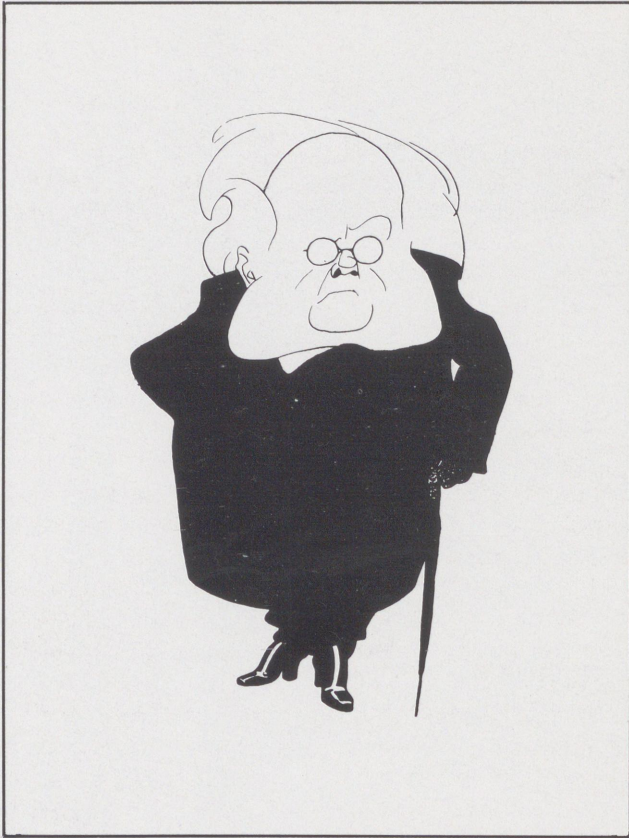

RIKSTEATRET

**SAMFUNDETS
STØTTER**

AV HENRIK IBSEN

Olaf Gulbrandsen: Henrik Ibsen

Redaktør Torhild Viken
I redaksjonen . Inger Brun, Janecke Kragner Furberg, Anne Marie Krafft
Foto Frits Solvang
Omslag Gunnar Alme
Trykk Enersens Trykkeri a.s, Oslo

Henrik Ibsen om «Samfundets støtter»:

«...kommer til å røre opp i atskillige av tidens betydningsfullere spørsmål.»

(Brev til sin forlegger 1875).

Sommeren 1885 var Ibsen hjemme i Norge på ett av sine korte besøk. Han følte seg hjemløs i all den bitre partistrid mellom Høyre og Venstre som han nå fikk oppleve i Kristiania. Han tok derfor med glede imot innbydelsen fra arbeiderforeningen i Trondheim om å bli hyllet med et fanetog der. Her holdt han da sin første og siste politiske tale. Vi husker at han allerede som ung hadde hatt sympati for den første arbeiderbevegelse i Norge, thranittene. I sin tale i Trondheim sa han bl.a.: «Det må komme et adelig element inn i vårt politiske liv, i vår styrelse, i vår representasjon og i vår presse. Jeg tenker naturligvis ikke på fødselens adel, heller ikke på pengenes, ikke på kunnskapens adel, og ikke engang på evnenes eller begavelsens. Men jeg tenker på karakterens, på sindets og på viljens adel. Den alene er det som kan frigjøre oss. Dette adelskap som jeg håper at vårt folk skal forlenes med, det vil komme til oss fra to kanter. Det vil komme til oss fra to grupper, som ennå ikke har tatt noen ubotelig skade under partitrykket. Det vil komme til oss med våre kvinner og med våre arbeidere. — Den omformning av

samfunnsforholdene som nå forberedes ute i Europa, den beskjeftiger seg vesentlig med arbeiderens og kvinnens fremtidige stilling. Den er det, jeg håper på og venter på og vil virke for, alt hva jeg kan.»

Men allerede i 1877, i skuespillet «Samfundets støtter», hadde en arbeider for første gang trådd frem på scenen med sine tanker og sin målsetting, nemlig skibsbygger Aune. Forøvrig ble det ikke arbeidernes kamp Ibsen tok for seg, men desto mer kvinnes. I skuespill etter skuespill viser han kvinnens stilling i samfunnet. Han viser hvordan hun er uten mulighet til fritt yrkesvalg, utdanning og livsutfoldelse i det hele tatt. Han viser hvordan dette trange buret av konvensjoner og fordommer virker på forskjellige kvinner alt etter deres evner og temperament. Lona Hessel i «Samfundets støtter» reiser til Amerika for å få frihet til å bruke evner og krefter, og hun kommer tilbake «for å luften ut».

Lona Hessel har hentet mange trekk fra Aasta Hansteen, denne flammende kvinnesaksforkjemperen som også inspirerte dikteren Gunnar Heiberg (1857—1929). Han skrev et helt skuespill om henne, nemlig «Tante Ulrikke»

(1883). Han skrev et helt skuespill om henne, nemlig «Tante Ulrikke» (1883). Det er ganske tankevekkende at Aasta Hansteen i 1880 reiste til Amerika og ble borte i 10 år fordi hun rett og slett ikke orket all hån og forfølgelse hun ble møtt med her hjemme.

Ibsen var også en varm beundrer av Camilla Collett. Hun besøkte familien Ibsen i Dresden i 1871 og i München i 1877. Begge disse kvinnene, og sikkert mange flere, inspirerte Ibsen, ikke bare da han skrev «Samfundets støtter», men også senere skuespill hvor han belyser kvinnens stilling i hjem og samfunn.

Fra venstre: Sigrun Enge, Paal Hangeraas og Eva von Hanno.

Fra Christiania-premiereren i 1879

Teaterpublikumet i Christiania måtte vente på «Samfundets støtter». Premieren fant først sted i mars 1879, nærmere to år etter den danske urpremierer. På Christiania Teater var det Sigvard Gundersen og Lucie Wolf som spilte konsul Bernick og Lona Hessel, og Johannes Brun hadde regien. Forestillingen ble en formidabel suksess for teatret. Noen klipp fra Christiania-pressen kan kanskje røpe noen av de tanker og diskusjoner «Samfundets støtter» satte i gang blant publikum:

7. mars 1879 skrev
Morgenbladet:

«Forøvrigt hører man meget modstridende Anskuelse om «Samfundets Støtter» blandt det store Publikum. Vi tror dette for en stor Del kommer af et forskjelligt Udgangspunkt. Vi mener at som Samfundsbetrakter ser Ibsen ensidigt, og vi mener ogsaa, at Svaret paa Spørgsmaalet om, hvorvidt det er en træffende Karakteristik af det norske Samfundsliv, han giver os i sit siste Arbeide, maa gaa i benægtende Retning, men som Psykolog er han vor alles Mester, og tager han end feil i Aarsagerne til, at en Karakter er saa eller saa — Karakterens

Johan Kjelsberg og Hæge Juve.

Indhold diskuterer han udadledigt. Vi kan derfor paa ingen Maade gaa med paa den Dom, at «Samfundets Støtter» er et af Ibsens svagere Arbeider. Sin Svaghed deler det med samtlige hans borgerlige Dramaer, men i psykologisk Dybde og Finhed tør det ogsaa maale sig med hvilket som helst af dem...

...og vi ved intet bedre at slutte denne Anmeldelse med, end et Ønske om, at vor store Digter, for hvis fortsatte Udvikling intet Ønske behøves, ikke maa male i bare sort — Misanthropien er en altfor moderne Stemning til, at den skulde behøve Pleie —, men ogsaa lade de lyse Schatteringer faa virke. (...)

To dager etter, 9. mars 1879 tilføyde samme avis:

«(...) alt norsk er jo nemlig Stykket i mange Henseender, hvor enig man end kan være deri, at de Feil, som revses, ingenlunde ere enten særlig eller fortrinligvis norske. —

Hvad Ibsens Arbeide angaar, skulle vi ikke indlade os paa nogen nærmere Drøftelse af dets Egenskaber. Vi tro at det Fortrin, Digteren synes at tillægge forholdene i «de store Samfund», i Virkeligheden ikke er mindre tvilsomt end Berettigelsen af den taabelige Pukken paa, at det skal være saa meget bedre hos os, mod hvilken han, visselig med god Grund, drager tilfaldts. Det er meget sandt, at mangt og meget herhjemme trykkes og tvinges af bornerede Hensyn, og at disse

Hensyn kvæler og holder nede adskilligt stort og godt (...)

Vi tro ikke hvad Digteren synes at ville antyde, at «den Sannhedens og Frihedens Aand»; som bør være vort Samfunds Støtte, kan ventes hjemført fra Amerika; formaa vi ikke at skaffe os den selv — derfra skal den visst ikke komme til os. Med alt dette er det selvfølgelig ikke sagt at menneskelige Skrøbeligheder, som de Forfatteren har holdt frem, ikke her som andetsteds skulde frembyde sig som Gjenstand for den dramatiske Digtets Revselse.»

Fra Dagbladets anmeldelse:

«I fjern Ro ser han tilbage paa et Land, ved hvis Grændsmærke han skar sig sin «Verdensvandringsstav». Han holder en Sammenligning op med de store Samfund, og fælder saa sin Dom: I har de samme Lyder, men ikke de store Samfunds Dyder. Sjelden har saa megen Kjæltringaktighed været fremstillet samlet i et Stykke som her. Det er ikke en enkelt Kjæltringstreg, men Kjæltringeaktigheden er blandet op i alt. Det er, som hvad der er Godt og Ædelt maatte søge bort herfra.»

Dagbladet fortsetter — med en tankevekkende innvending mot konsul Bernicks «omvendelse» i siste akt:

«(...) Er Ibsen gaaen tilbake for det Billede, han selv har tegnet, ligsom man i gamle Dage maatte gjøre Udgangen af Othello om, og som franske Dramatikere lige til de sidste Dage har maattet gjøre det

samme? Det er muligt. Skulde Retfærdigheden faa Fyldest, maatte der overgaa Konsul Bernick en Skjæbne, som Scenen vanskelig havde midler til at fremstille. Om hele hans Familie døde af Pest, hans Firma ruineredes, hans eget Hus styrtede ned over ham, det vilde dog ikke være Straf nok som fortjent for en saadan intet Hensyn tagende Nederdrægtighed. Eller er den forsonende Udgang ogsaa en Dom? Skal den sige saa meget som saa: Der ser I hvorledes Eders Samfund er. Selv slige Mennesker behøver ikke andet end at gjøre en Tilstaaelse under en festlig Tilstelning, at tilbagegive de offentlige Gaver, at aabne folket Udsigt til nogen timelig Vinding, og saa er alting glemmt, thi han er jo i grunden ikke værre end andre.»

Bente Johanne Brunvoll og Noralv Teigen.

Paal Hangeraa og Johannes Eckhoff.

Henrik Ibsen

- 1828 Henrik Johan Ibsen ble født 20. mars i Skien.
- 1843—44 Den unge Ibsen ble sendt til Grimstad for å gå i apotekerlære.
- 1850 Utgav *Catilina*. Uroppførelsen fant sted i Stockholm i 1881.
- 1850 Examen Artium ble avlagt etter tre måneder på Heltbergs «studentfabrikk» i Kristiania. Han strøk imidlertid i to fag og gikk aldri opp til fornyet prøve.
- 1850 Kjæmpehøien ble oppført på Christiania Theater.
- 1851 Ernærer seg som freelance-skribent i Kristiania og som lærer ved thranitterbevegelsens søndagsskole. Han beskjeftiget seg også med teaterkritikk og hevdet sterkt at kunsten skal forene «idé og virkelighet».
- 1851 Det norske Theater i Bergen ansatte ham som teaterdikter.
- 1851 *Norma* eller *En Politikers Kjærlighed*.
- 1852 Mottok et stipend for å reise ut å studere teaterforhold i København, Berlin, Hamburg og Dresden.
- 1853 *Sancthansnatten* oppført på Det Norske Theater, Bergen.
- 1855 *Fru Inger til Østråt* oppført på Det Norske Theater, Bergen.
- 1856 *Gildet på Solhaug* oppført på Det Norske Theater. Utgitt samme år.
- 1857 *Olav Liljekrans* oppført på Det Norske Theater. Hans mål var nå å arbeide frem en egen norsk teaterkunst — for som han skrev: «kulturen kan aldri tenkes adskilt fra nasjonaliteten».
- 1858 Gift med Suzannah Daae Thoresen.
- 1858 Utgav *Hærmændene på Helgeland*. Oppført på Kristiania Norske Theater samme år.
- 1862 Fottur i Gudbrandsdalen, Sogn og Møre for å samle inn folkeminner.
- 1862 Utgav *Kjærlighedens Komædie*. Oppført på Christiania Theater i 1873.
- 1863 *Eстетisk konsulent* på Christiania Theater.
- 1863 Utgav *Kongs-emnerne*. Oppført på Christiania Theater 1864. Forlater Norge og bosetter seg i Roma sammen med sin familie. Utgav *Brand*. Oppført på Nya Theatern i Stockholm i 1885. Utgav *Peer Gynt*. Oppført på Christiania Theater i 1876. Bosatte seg i Dresden. Utgivelse av *De Unges forbund*. Oppført på Christiania Theater samme år.
- 1871 *Digte*.
- 1873 Utgav *Keiser og Galæer*. Oppført på Stadttheater i Leipzig 1896.
- 1874 Reiser på besøk til Kristiania.
- 1875 Flytter til Munchen.
- 1877 Utgav *Samfundets Støtter*. Oppført på Det kgl. Teater i København samme år.
- 1878 Flyttet igjen til Roma, men reiser tilbake til Munchen året etter.
- 1879 *Et Dukkehjem*. Oppført på Det kgl. Teater.
- 1880—85 Bosatt i Roma.
- 1881 *Gengangere* utgitt. Oppført i Aurora Turner Hall i Chicago 1882.
- 1882 *En Folkefiende* utgitt. Oppført på Christiania Theater 1883.
- 1884 *Vildanden* utgitt. Oppført på Den nationale Scene i Bergen 1885.
- 1885 På besøk i Norge.
- 1885—91 Bosatt i Munchen.
- 1886 *Rosmersholm* utgitt. Oppført i Bergen 1886.
- 1887 Sommeropphold på Jylland og reise til Gøteborg, Stockholm og København.
- 1888 *Fruen fra Havet* utgitt. Oppførelse på Christiania Theater 1889.
- 1890 *Hedda Gabler* utgitt. Oppført på Christiania Theater 1891.
- 1891 Reise til Nordkapp. Deretter bosatte han seg på Victoria Terrasse i Kristiania til 1895.

Henny Moan og Johan Kjelsberg.

- 1892 Bygmester Solness utgitt. Uroppført på Lessing- theater i Berlin i 1893. Stykket hadde norgespremiere i Trondheim samme år.
- 1894 Lille Eyolf utgitt. Uroppført på Deutsches Theater i Berlin 1895. Norgespremiere i Kristiania samme år.
- 1895 Flyttet til Arbiens gate i Kristiania og bodde der til han døde.
- 1896 John Gabriel Borkman utgitt. Stykket ble uroppført samtidig på Det Svenske Teater og Det Finske Teater i Helsingfors 1897. Norgespremiere fant sted i Drammen samme år.
- 1899 Når vi døde vågner utgitt. Uroppført på Hoftheater i Stuttgart 1900. Stykket hadde norgespremiere på Nationaltheatret samme år.
- 1906 Henrik Ibsen døde 23. mai.

SAMFUNDETS STØTTER

av Henrik Ibsen

Bearbeidelse og regi: Terje Mærli
Scenografi: Gunnar Alme
Hår/sminkeopplegg: Hanne Revold
Språkkonsulent: Dag Gundersen

I rollene:

Konsul Bernick	Johan Kjelsberg
Fru Bernick	Eva von Hanno
Olaf	Hæge Juve
Frk. Bernick	Sigrun Enge
Johan Tønnesen	Noralv Teigen
Lona Hessel	Henny Moan
Hilmar Tønnesen	Johannes Eckhoff
Adjunkt Rørlund	Paal Hangeraa
Dina Dorf	Bente Johanne Brunvoll
Fullmektig Krap	Kolbjørn Brenda
Skipsbygger Aune	Tor Bjarke

Inspisient/turnéleder	Preben Landmark
Teknikere med ansvar på turné for:	
Sceneteknikk	Pål Brantzeg
Lysteknikk	Asbjørn Våge
Lydteknikk	Preben Landmark
Rekvisitter	Hæge Juve
Hår/sminke	Wenche Larsson
Kostymer	Vibeke Kleppe
Suffli	Anne Fladmoe
Turnéteknikere	Sverre Sannerud, Peter Teichert

Kostymer og dekorasjoner er laget på Riksteatrets verksteder under ledelse av Solveig Engh og Johannes Markeng.

Forestillingen varer ca. 2 timer og 40 minutter med pause.

Musikk: Utdrag av «Mars — the bringer of war» fra «The planets» av Gustav Holst.

Henny Moan og Noralv Teigen.

Henrik Ibsen. Tresnitt 1869.

André Bjerke:

Henrik Ibsen

Prolog til 50-årsdagen for Henrik Ibsens død

Besynnderlig er gud Apollons lek:
Hva skyldes det at verdenspoesien
som jordisk fødested har valgt seg *Skien*
og dernest drar til *Grimstad apotek*?
I Skien og i Grimstad kan det skje
mirakelting: Hva er det som forvandler
en sønn av den fallerte trelasthandler
til en som søker selve livets tre?

Ja, Henrik Ibsen selv er på en måte
den norske småbys lille verdensgate.
Men kanskje kan hans eget liv forklare
hans hemmelighet — og røbe hvem han var?
Han mumler mutt: «Mit kald er ej at svare.»
Hans liv vil aldri gi oss noe svar.

Den gåten bryr de mange forskerhjerner:
Skjønt mannens diktning lyser som et Nordkors
på himlen, har hans liv vært uten stjerner
(når bortsees fra hans ridderkors og storkors!)

Hva etterlot han seg? En svært forsiktig
og svært aktverdig borgers pene ting,
slett ingen magisk lampe eller ring,
men derimot en klokke som gikk riktig!
En floss, en redingote og noen gule
pertentlige små hansker av glacé,
et møblement av plysj og eketre...
(Tenk Arbiens gate som Aladdins hule!)
— dessuten noen brev hvor dikter-undret
har skrevet: «Takk for sist!» og «Hils fru P.»
— samt regnskapsboken, bilagt fjorten hundre
små dramme-regninger fra Grand Kafé.

Hvor selsomt at en mann som skrev så tennende,
har levet så utrolig lite spennende!
Hvor er den dåd som ryster kongerikene?
Og hvor er eventyret? Hvor er pikene?
Hvor er skandalen og revolverskuddene,
de maleriske nervesammenbruddene?
Og hvor er selvmord — eller mordforsøkene
en dikter bør ha opplevd mellom bøkene?
Geniets verk har pløyet verdenssprøgene,
men akk: hans *liv* har skuffet filologene!

Han så det selv: «den lille fløy forfalt»,
fordi den store fløy må kreve alt.
Han dømmer seg fra livet, romersk sterk,
i første linje av sitt første verk,
hvor Catilina taler om sin plikt:
«Jeg maa, jeg maa, saa byder mig en stemme —»
En linje rimer i et annet dikt:
«I natten og min digtning bor jeg hjemme.»

Selv må du miste livet for å se
hva livet er — så skapelsen kan skje:
Det offer vil den største diktning kreve.
Vé ham som ofres for sin skapermakt!
...Han sa det aldri, men han kunne sagt:
«Jeg digter kun — mit kald er ej at leve.»

Et gudesagn beretter om en kilde
hvor demiurgen speilet seg i vann,
og skaperen fløt inn i dette bilde
som ild og kvinne, plante, dyr og mann.
Idet han speiler seg, må guden gå
til grunne, så det skapte kan bestå.
Alene i sitt verk er han å finne
som dyr og ild, som plante, mann og kvinne.

Slik ser vi og at dikterlivet rommer
en skapertrulldom, et forsvinningsnummer.
Slik ble den store skald fra Stratford borte
og videnskapen spør: Har Shakespeare levet?
Hans verk har nok en håndfast Bacon skrevet.
En mann med *mat* i navnet må ha gjort det!
Om hundre år vil en professor hevde
at Ibsen er et rent fantom som spøker,
mens Bjørnson var en mann som faktisk levde,
og uten tvil har diktet Ibsens bøker!

I diktning er det lett å forske feil,
men hemligheten ligger jo i det
at Shakespeare, Gud og Ibsen — alle tre —
har gjort forsvinningsnummer i et speil,
har slettet ut seg selv i sine kilder
for å gi liv til dikterverkets bilder.
Og stikk i strid med litterær kotyme
er Shakespeare, Gud og Ibsen *anonyme*.

En skaper dør. Og kan det overraske
at Ibsens ansikt er en dødningmaske?
Man ser at denne mannen måtte skrive
en spøkeshistorie om livet!
En lukket dødningmaske, fjern og stiv,
bevidner at hans menskeliv gikk tapt;
til gjengjeld fikk de mennesker han har skapt,
et varig og utrolig egenliv...

I kildespeilet vellet bilder frem:
Alt, alt han ikke levet, gav han *dem!*
Nu lever de uødelig omkring oss:
Se, *Stockmann* reiser seg i kamphumør!
Der taler *Brand* — å, mørke refser, tving oss
til valg!... Der smeller *Nora* med en dør.
Et skudd fra loftet: *gamle Ekdal* er
på storviltjakt blant sine juletrær.
Det spøker hos *fru Alving*: Du betaler
på fedres gjeld. Å, *Osvald*, hvem går fri?
Jo, kanskje *Peder Mortensgaard* — fordi
han lever livet uten idealer.

Der går *fru Inger* gjennom øde saler,
og der er *Borkmans* bergmannsdrøm om gull.
Hør, *Hjalmar* spiller fløyte ... Gud bevare oss
for *Gregers* med det syke sannhetskravet...
nei, kjære *Relling*, lyv oss huden full!
Snart kommer *Rottejomfru*en og tar oss...
Ja, *lille Eyolf*: ikke se mot havet!
Men *Solveig* synger... Der er *Peer* som løper
i redsel, jaget av en *knappestøper*...

Så sterke var de skikkelser han drømte,
at disse menn og kvinner ble berømte
historiske personer her i landet!
For *Nora*, *Hjalmar Ekdal* eller *Brand*
er like virkelige, like sanne
som *Tordenskiold* og *Henrik Wergeland*!
Figurer, skapt av dikterfantasi,
er blitt nasjonens anegalleri...
De er som mennesker vi fortrolig kjenner,
fordi vi alle bor i Ibsens hjem
hos våre hjelpere og følgesvenner,
og vi kan ikke leve uten dem.

Kolbjørn Brenda og Tor Bjarke.

Sigrun Enge og Noralv Teigen.

Terje Mærli

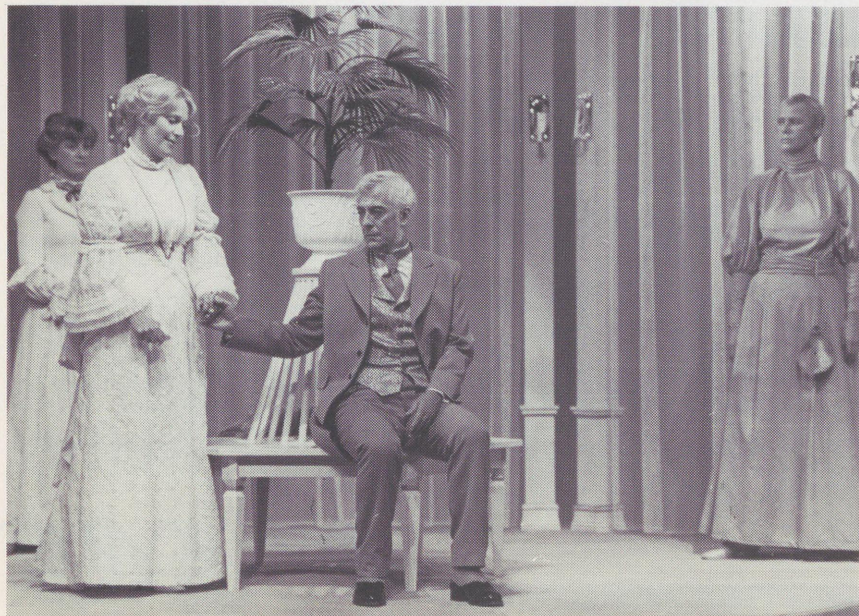
Terje Mærli

Terje Mærli, aftenens regissør, er kanskje best kjent for sine fjernsynsproduksjoner. Han arbeidet fast for Oslo Nye Teater fra 1968, der satte han opp både egne og andres skuespill og skapte seg et solid navn som iscenesetter. Han hadde imidlertid sin debut i Fjernsynsteatret både som forfatter og iscenesetter med stykket «Aksel og Marit» i 1973, og nå er han fast ansatt i N.R.K. Det han sikkert huskes best for, er dramatiseringen og iscenesettelsen av Sigurd Evensmos «Grenseland», sendt i fjernsynet høsten 1979. Nå har han nettopp avsluttet arbeidet med Ibsens «Bygmester Solness» som vi får se i Fjernsynsteatret i høst. Dette er andre gangen Terje Mærli har en oppgave for Riksteatret, den første var «My fair lady» som var en av teatrets braksuksesser.

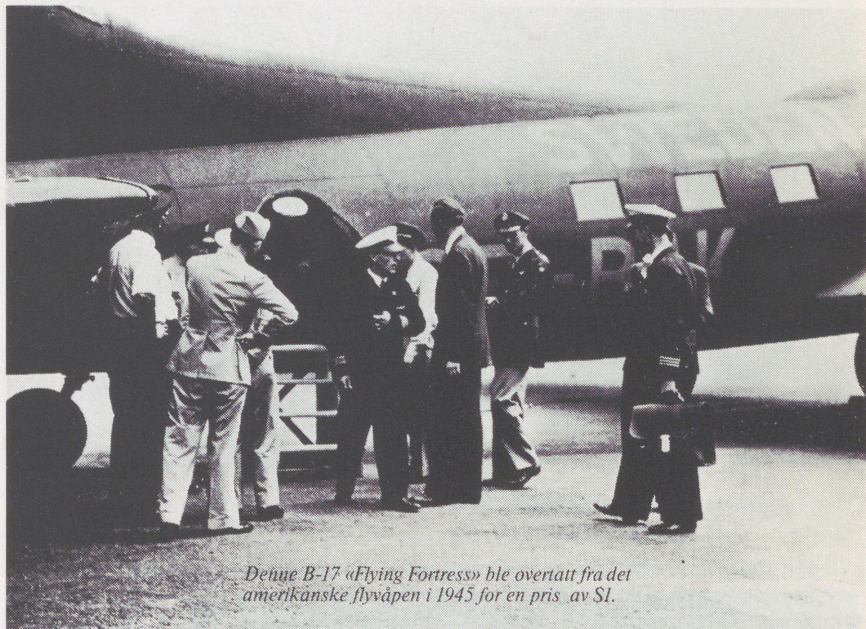

Bente Johanne Brunvoll og Noralv Teigen.

Fra venstre: Sigrun Enge, Eva von Hanno, Johan Kjelsberg og Henny Moan.

Flyet som kostet \$1

Denne B-17 «Flying Fortress» ble overtatt fra det amerikanske flyvåpen i 1945 for en pris av \$1.

Hadde flyet til en dollar vært en del av vår flypark i lang tid, ville SAS neppe utviklet seg til å bli et av verdens største internasjonale flyselskap.

Men i de dager, da tilgangen på materiell var knapp og økonomien stram, var dette flyet et funn: En utrangert flyvende festning med en rekke tokt over Europa bak seg, var med visse modifikasjoner vel egnet for de aktuelle oppgaver.

Velegnet – med visse modifikasjoner har i alle år vært et gjennomgangstema for SAS flykjøp. Fra denne flyvende festningen, som ble modifisert til sivilt bruk av SAAB og frem til A 300 som gjennomgikk 400 større og mindre endringer før den ble SAS Airbus.

SAS Airbus er den første A 300 med Pratt & Whitney-motorer – de samme som SAS bruker i sine 747 Jumbojet. Dermed kan folkene på SAS' verkstedbase gå til full overhaling av en motor-type de kjenner og har

lang trening med. Vi kan med andre ord utnytte våre menneskelige, tekniske og økonomiske ressurser optimalt.

SAS Airbus har også andre og nyere bremser og ett av de fire flyene får dessuten en storredør med tanke på større palle-enheter. De to første SAS Airbus er allerede i trafikk. Oslo, København, Stockholm, London, Paris og Madrid er nå med i SAS Airbusnett. Og i løpet av et knapt år, vil flåten av SAS Airbus være oppe i 4.

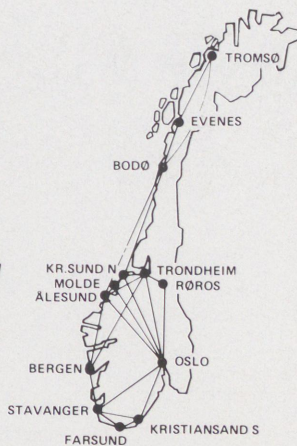
I tillegg har SAS opsjon på ytterligere 8 fly av denne typen som gir «widebody-komfort» til passasjerer også på kortere ruter, dvs. strekninger med en flytid på 1/2 til 4 1/2 time.

«Velegnet med visse modifikasjoner» koster SAS Airbus 165.000.000 kroner pr. stk. – eller \$ 33.000.000.

Vi regner likevel at SAS Airbus på alle måter er en bedre investering enn den som ble gjort den gang på \$1.

**Fly
i Norge
med...**

**BRAATHENS
SAFE**

10g163967